

HONORÉ DE BALZAC
Tefeci Gobseck

ÇEVİRİ: ÜMIT MORAN ALTAN

HONORÉ DE BALZAC

TEFECİ
GOBSECK

ÖZEL HAYATTAN SAHNELER

Can Klasik

Tefeci Gobseck, Özel Hayattan Sahneler, Honoré de Balzac

Fransızca aslından çeviren: Ümit Moran Altan

Gobseck

İlk baskı: La Mode, 1830

Bu çeviriye kaynak alınan baskı: Classica Libris, 2017

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2021

3. basım: Kasım 2021, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat Yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Ali Yıldız

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-5105-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750751059

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HONORÉ DE BALZAC

TEFECİ
GOBSECK

ÖZEL HAYATTAN SAHNELER

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Ümit Moran Altan

♥can

Honoré de Balzac'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İki Yeni Gelinin Anıları, 1983

Eugénie Grandet, 1983

Vadideki Zambak, 1990

Goriot Baba, 2000

Gizli Başyapıt, 2007

Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti, 2012

Uzun Yaşam İksiri, 2016

HONORÉ DE BALZAC, 1799'da Fransa'nın Tours kentinde doğdu. Kendi adıyla yayımlanan ilk eseri *Köylü İsyanı* tarihsel bir romandı. 1829-1830 yıllarında taşra yaşamına yönelen *Tours Papazı* ve *Eugénie Grandet* gibi romanları basıldı. 1834 yılı, Balzac'ın yaşamında bir dönüm noktası oldu. Yapıtlarını büyük bir bütün oluşturacak biçimde üç grupta tasarladı: İnsan yaşamını ve toplumu yöneten ilkeleri ele alan "Çözümleyici İncelemeler"; insan eylemini belirleyen nedenleri ortaya koyan "Felsefi İncelemeler"; bu nedenlerin sonuçlarını gösteren "Töre İncelemeleri". *Goriot Baba*, gerçekçilik akımının başyapıtı sayılır. Balzac, bu eserlerinin tümüne Dante'yi anıştıran bir başlık koydu: "İnsanlık Komedyası". Balzac, 1850'de Paris'te öldüğü zaman, ardında 85'i tamamlanmış, 50'si taslak halinde kalmış roman ve 2000'i aşkın roman karakteri bırakmıştı.

ÜMİT MORAN ALTAN, İstanbul'da doğdu. Özel Site Koleji ve Belediye Konservatuvarı Bale Bölümü'nü bitirdi. İstanbul Üniversitesi Pedagoji ve Fransız Dili ve Edebiyatı bölümlerinden mezundur. Paris'te aldığı modern dans eğitimini Sorbonne IV'a bağlı Dans Kürsüsü sertifikasıyla tamamladı. İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nde bale sanatçısı kadrosunda yer aldı. Albert Camus, Georges Simenon, Françoise Sagan, Louis Gardel, Marie Cardinal gibi yazarların kitaplarının çevirilerini yaptı.

GOBSECK

Mösyö Baron Barchou de Penhoen'e¹.

Sadece *De Viris*² ile eğitilmek zorundayken, felsefeye de merak saldıığımız dönemde, Vendôme'daki³ öğrenciler arasında, sanırım kendini edebiyat yolunda bulan yalnız ikimiz olduk! Alman felsefesi üzerine esaslı kitaplarına çalıştığın günlerde yeniden görüştüğümüzde, ben de işte bu eseri yazmaktaydım. Böylece, ikimiz de eğilimimizden yoksun kalmadık. Adını burada görmekten kuşkusuz, benim adını buraya yazarken aldığım hazzı duyarsın.

Eski okul arkadaşın,
Honoré de Balzac, 1840

1. Auguste Barchou de Penhoën (1799-1855): Regim değişince askerlikten ayrılıp *Revue des Deux Mondes*'da yazılar yazmaya başlayan asker, tarihçi ve siyasetçi. (Ç.N.)

2. *De Viris Illustribus* (Ünlü Kişiler Üzerine) 14. yüzyıl'da İtalyan yazar Francesco Petrarca tarafından Latince yazılmış dönemin saygın, başarılı erkeklerinin biyografilerini içeren kitap. (Ç.N.)

3. Balzac'ın altı yıl yatılı olarak okuduğu okul. (Ç.N.)

1829 yılını 1830'a bağlayan kış, sabah birde, Vikontes de Grandlieu'nün salonunda hâlâ ailesinden olmayan iki kişi bulunmaktaydı. Duvar saatinin vuruşları duyulduğunda yakışıklı bir delikanlı evden ayrıldı. Arabanın sesi avluda yankılandığında, vikontes salonda sadece iskambil oyununu bitirmek üzere olan erkek kardeşiyle bir aile dostlarının kaldığını görünce, arkasındaki mumun ışığını perdeleyen incecik mermere kazınmış gravürdeki ışık oyunlarına dikkat kesilmiş gibi görünürken, annesinin kaygılarını doğrularcasına şöminenin önünde durup arabanın tıkırtılarını dinleyen kızının yanına gitti.

"Camille, genç Kont de Restaud'ya karşı tutumunuzu bu geceki gibi sürdürürseniz, beni onu bir daha davet etmemek zorunda bırakacaksınız. Dinleyin evladım, eğer benim şefkatime güven duyuyorsanız, hayatta sizi yönlendirmeme izin verin. On yedi yaşındayken insan ne geleceği, ne geçmişi ne de bir takım toplumsal görüşleri değerlendirebilir. Size tek bir uyarıda bulunacağım. Mösyö de Restaud'nun milyonları yiyebilecek bir annesi var, yaradılışı kötü, Goriot'nun¹ adı bir zamanlar adı dilden dile gezmiş kızlarından biri. Babasına o kadar kötü-

1. Balzac'ın, iki kızı da zengin soylularla evlenmiş roman kahramanı Goriot Baba. (Ç.N.)

lük etmiş bu kadın böyle iyi bir oğlu kesinlikle hak etmiyor. Genç kont, annesine hayran ve büyük övgülere layık bir oğul sevgisiyle onun hep destekliyor; erkek kardeşi ile kız kardeşine de büyük bir özen gösteriyor.”

Kontes sözlerini alaycı bir dille sürdürdü.

“Onun davranış tarzı hayranlık uyandırır da, annesi yaşadıkça, bir genç kızın servetini ve geleceğini bu küçük Restaud’ya emanet etmekten bütün ailelerin ödleri patlayacaktır.”

“Duyduğum birkaç söz bende Matmazel de Grandlieu ile yaptığınız konuşmayı bölme ihtiyacı uyandırdı,” diye seslendi aile dostu. “Ben kazandım sayın kont, sizi yeğeninizin imdadına koşmanız için serbest bırakıyorum.”

“İşte buna tam da avukat kulağı denir,” diye karşılık verdi vikontes. “Sevgili Derville¹, Camille’e iyice alçak bir sesle söylediğim şeyi nasıl duyabildiniz?”

Derville şöminenin yanındaki berjer koltuğa otururken, “Bakışlarınızdan anladım,” dedi.

Dayı, yeğeninin yanına geçti, Madam de Grandlieu de kızı ile Derville’in arasındaki geniş pufa oturdu.

“Size Kont Ernest de Restaud’nun serveti hakkındaki düşüncelerinizi değiştireceğiniz bir hikâye anlatmanın tam zamanı vikontes.”

“Bir hikâye!” diye bağırdı Camille. “Hemen başlayın efendim.”

Derville, Madam de Grandlieu’ye bu hikâyenin onu da ilgilendirdiğini anlamasını sağlayacak bir ifadeyle baktı. Vikontes, serveti ve çok eski tarihlere dayanan soyadıyla Saint-Germain semtinin en kayda değer kadınlarından biriydi; Parisli bir dava vekilinin onunla böyle teklifsiz konuşması ve evinde laubali denebilecek bir tarzda davranması pek doğal karşılanacak bir şey olmasa

1. “İnsanlık Komedyası”nda birçok kitapta önemli bir rol oynayan, dürüstlüğüyle tanınmış taşralı avukat karakteri. (Ç.N.)

da, bu tuhaflığı açıklamak kolaydır. Fransa'ya kraliyet ailesiyle geri dönen Madam de Grandlieu, Paris'e yerleşmişti, önceleri, XVIII. Louis'nin *Liste civile*¹ ödeneğinden tahsis ettiği yardımlarla yaşamıştı ki bu da katlanılmaz bir durumdu. Grandlieu konağının cumhuriyet döneminde yapılmış satışında bir takım düzenler döndüğünü keşfetme fırsatı yakalayan avukat, vikontese konağı geri alma hakkını kazandırmıştı. Bu davaya götürü ücret karşılığında girişmiş ve davayı kazanmıştı. Bu başarının verdiği cesaretle, hangisi bilmem ama bir bakımevine de dava açarak Grandlieu Ormanı'nı da geri alma hakkını kazandı. Sonra, Orléans Kanalı üzerindeki birkaç hisseyi ve imparatorun gelirlerini kamu kurumları yararına vakfettiği fazlasıyla önemli bazı binaları geri aldı. Böylece, genç dava vekilinin ustalığı sayesinde eski durumuna kavuşan Madam de Grandlieu'nün serveti, tazminat yasaısıyla kendisine ödenen çok yüksek tutarlarla yaklaşık altmış bin franka yükseldi. Son derece dürüst, bilgili, alçakgönüllü ve candan bir arkadaş olan bu avukat da aile dostuna dönüştü. Madam de Grandlieu'ye karşı tutumu ona hak ettiği bir saygınlık ve Saint-Germain semtinin en gözde evlerinden müvekkiller kazandırmış olsa da, bu itibarı gözü yükseklerde birinin yararlanacağı şekilde kazanç sağlamak için kullanmıyordu. Onu avukatlık bürosunu satmaya yönlendiren ve kendisinin koruması altında mesleğinde çok çabuk yükseleceği yargı makamlarına yerleştirmeyi isteyen vikontesin tekliflerine direniyordu. Kimi geceler vakit geçirdiği Grandlieu konağı dışındaki evlere sadece ilişkilerini kesintiye uğratmamak için gidiyordu. Yeteneklerinin Madam de Grandlieu'ye gösterdiği bağlılıkla gün yüzüne çıkmış olmasından çok mutluydu, çünkü işini yapamayacak duruma düşebile-

1. Monarşilerde hükümdarın saray ve efradı için tahsis ettiği para. (Ç.N.)

ceği bir riski göze almıştı. Derville, avukat ruhlu biri değildi.

Kont Ernest de Restaud, vikontesin evine gelip gitmeye başladığından beri Camille'in bu delikanlıya meyli olduğunu sezen Derville, soylu semtin çevresine yeni kabul edilmiş bir Chaussée-d'Antin semti *dandy*'si gibi, Madam de Grandlieu'nün evinin gediklisi olmuştu. Birkaç gün önceki bir baloda Camille'in yanında durduğu sırada ona genç kontu göstererek, "Şu çocuğun iki-üç milyonu olmaması ne kadar da yazık değil mi?" demişti.

"Bu bir talihsizlik mi? Hiç sanmam," diye yanıt vermişti Camille. "Mösyö de Restaud çok yetenekli, eğitilmiş ve yanında çalıştığı bakan onu çok beğeniyor. Onun kayda değer biri olacağından kuşku duymuyorum. Bu *çocuk*, yükseldiği gün, istediği kadar servete kavuşacaktır."

"Evet, ama ya şimdiden zengin olsaydı?"

"Zengin olsaydı," dedi Camille kızarak ve kadril dansı yapanları göstererek ekledi: "Buradaki genç kızlar onu ağızlarından düşürmezlerdi."

"O durumda," dedi avukat, "Matmazel de Grandlieu onun gözlerini çevireceği tek küçükhanım olmazdı. Bu yüzden kızarmadınız mı? Ondan hoşlanıyorsunuz değil mi? Hadi ama, söyleyin."

Camille aniden ayağa kalkmıştı. "Onu seviyor," diye düşündü Derville. Camille, genç Kont de Restaud'ya duyduğu eğilimi hoş gördüğünü fark ettiği Derville'e o günden itibaren alışılmadık bir yakınlık göstermeye başlamıştı. Camille, ailesinin Derville'e duyduğu minnet borcunu biliyor olsa da, avukata o âna dek gerçek bir dostluktan ziyade saygılı, duygu içermeyen bir nezaket içinde davranmış; ses tonu kadar davranış tarzıyla da ona hep toplumsal konumlarının aralarına koyduğu mesafeyi hissettirir biçimde davranmıştı. Minnettarlık, çocukların dikkate almayı her zaman kabul etmedikleri bir borçtur.

Kısa bir süre susan Derville, “Bu macera, bana hayatımın eşi benzeri olmayan romansı evrelerini anımsatıyor,” dedikten sonra sözlerini sürdürdü: “Bir dava vekilinin hayatının romanından söz etmesine şimdiden güldünüz! Ama ben de herkes gibi yirmi beş yaşında oldum, ve o yaşta çok tuhaf şeyler yaşadım. Size tanımanız mümkün olmadığı birinden söz ederek başlamalıyım anlatmaya. Söz konusu adam bir tefeciydi. Akademi’nin¹ izniyle *ablak* diyeceğim, yaldızı dökülmüş altın kaplama gibi rengi solmuş bu yüzü gözünüzün önüne getirebilecek misiniz? Benim tefecinin özenle taranmış düz saçları kül rengiydi. Tıpkı Talleyrand’ınki² gibi hiçbir duygu okunmayan yüzünün hatları sanki bronzdan yontulmuştu. Bir sansarinkiler kadar sarı, neredeyse kirpiksiz ufacak gözleri ışıktan rahatsız olurdu, gözlerini eski kasketinin siperliğiyle korurdu. Sivri burnunun koca bir çiçek bozuğu bulunan ucu burguyu andırırdı. Dudakları, Rembrandt³ ya da Metsu⁴ tarafından resmedilen ufak tefek ihtiyarlar ve simyacılar gibi inceikti. Bu adam yumuşak bir tonda alçak sesle konuşur ve asla öfkelenmezdi. Yaşı bir muammaydı: Zamanından önce mi yaşlandığı, yoksa hep hizmetinde olsun diye gençliğini idareli mi kullandığı anlaşılamazdı. Çalışma masasındaki yeşil örtüden, yatağının önündeki halıya kadar odasındaki her şey, günler mobilyalarını parlatarak geçiren o yaşlı kızların soğuk sığınağındaki gibi temiz ama yıpranmıştı. Kışları, ocağındaki odunlar hep bir kül yığına gömülmüş olurdu, tutuşmadan tüterlerdi. Kalktığı saatten akşam tutan öksürük nö-

1. Académie française: 1635'te kurulan Fransız dili konseyi. (Ç.N.)

2. Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord (1754-1838): Diplomasi yeteneğiyle ünlü, devrin önemli şahsiyetlerinden Fransız siyasetçi ve dışişleri bakanı. (Ç.N.)

3. Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606-1669): Sanat tarihinin en önemli isimlerinden Hollandalı ressam ve baskı ustası. (Ç.N.)

4. Gabriël Metsu (1629-1667): Hollandalı barok dönem ressamı. (Ç.N.)

betlerine kadar, işleri bir duvar saati düzeni içinde ilerlerdi. Uykuyla canlanan, bir çeşit *örnek insandı*. Kâğıt üzerinde gezinen bir tespihböceğine dokunduğunuzda nasıl ölmüş gibi hareketsiz kalırsa, bu adam da bir araba geçerken, sesini zorlayıp yükseltmemek için sözüne devam etmez, konuşmasının orta yerinde susardı. Fontenelle'e¹ öykünerek, yaşamsal faaliyetlerini idareli kullanır ve tüm insani duyguları içinde biriktirirdi. Hayatı, bir kum saatinin içindeki kumdan daha fazla ses çıkarmadan öylece akıp giderdi. Ocağına düşmüş olanlar ara sıra öfkelenip avaz avaz bağırırlardı; ama sonra bir ördeğin boğazlandığı bir mutfakta olduğu gibi derin bir sessizlik çökerdi. Bu banknot adam akşama doğru sıradan biri haline gelir ve madenî paraları da bir kalbe dönüşürdü. Gününden hoşnutsa ellerini ovuştururdu, yüzündeki derin kırışıklarda bir neşe esrikliği uçuşurdu, Bas-de-Cuir'in² sessiz gülüşüyle kıyaslanabilecek bir izlenim resmeden yüz kaslarının dilsiz oyununu başka türlü açıklamak imkânsızdı. Gerçekten de, büyük bir sevince kapıldığında bile sohbeti tek hecelik sözlerle ilerlerdi ve tavrı hep olumsuzdu. Hukuk eğitimimin üçüncü yılını tamamladığımda henüz bir avukat yardımcısıyken oturduğum Grés Sokağı'nda, tesadüfün bana komşu olarak sunduğu adam böyle biriydi. Avlusu olmayan bu bina rutubetli ve karanlıktı. Daireler ışığı sadece sokaktan alırdı. Komşu odalara bakan küçük pencerelerden sızan ışıkla aydınlanan uzun koridora açılan manastırlardaki gibi eşit büyüklükteki odalar, binanın eskiden bir manastırın parçası olduğunu gösteriyordu. O kadar kasvetliydi ki, bir çocu-

1. Bernard le Bovier de Fontenelle (1657-1757): Fransız bilim insanı ve edebiyatçı. (Y.N.)

2. Amerikalı yazar James Fenimore Cooper'ın Natty Bumppo diye tanınan kahramanının başından geçenleri anlattığı "Leather Stocking" (Deri Çorap) öyküleri olarak bilinen Amerikan tarihi kurgusu. (Y.N.)

ğunun neşesini daha komşumun evine girmeden merdivenlerde yok edebilirdi: Evi de kendisine benzerdi. Yapışık olduğu kayayla bütünleşmiş istiridye gibiydi adeta. İş dışında görüştüğü tek kişi bendim; ateş istemek, geri vermek üzere bir kitap, bir gazete almak için uğrardı bana, keyfinin yerinde olduğu akşamlar girmeme izin verdiği hücrelerinde sohbet ederdik. Bu güven işaretleri dört yıllık komşuluğun ve parasızlık yüzünden kendisinininkine fazlasıyla benzeyen kanaatkâr yaşam tarzımın eseriydi. Akrabaları ya da dostları var mıydı? Zengin miydi yoksa yoksul mu? Bu soruları kimse yanıtlamazdı. Odasında hiçbir zaman para görmedim. Serveti kuşkusuz bankanın mahzenlerinde duruyordu. Paris'i geyik gibi koşar adım arşınlar, banknotlarını kendisi toplardı. İhtiyatlı davranmasının kurbanı olduğu da olurdu. Tesadüfen yanında altın bulundurduğu bir gün nasıl oldu bilinmez, iç cebinden düşen çifte Napoléon altını¹ yere düşünce, merdivende onun arkasından gelen bir kiracı altını alıp kendisine verdi. Şaşırılmış gibi yaparak, 'Bu bana ait değil,' dedi. 'Ben ve altın ha! Zengin olsaydım, böyle mi yaşardım?' Sabahları kahvesini hep ocağının kararmış köşesinde duran sac mangalda kendisi yapardı; akşam yemeğini ızgara etler yapan bir lokantacı getirirdi. Yaşlı kapıcı kadın da her gün aynı saatte temizliğini yapmaya gelirdi. Sözüün kısası, Sterne'in² ilahî takdir diye adlandıracağı tuhaf bir şans eseri, bu adam Gobseck adını taşımaktaydı. Daha sonraları işlerini yapmaya başladığımda, tanıştığımız zaman yaklaşık yetmiş altı yaşında olduğunu öğrendim. 1740'a doğru Anvers'in kenar mahallelerinde, Yahudi bir kadınla Hollandalı bir adamın oğlu olarak doğmuş ve Jean-Esther Van Gobseck adını

1. 40 frank değerinde altın para. (Y.N.)

2. Laurence Sterne (1713-1768): İrlanda asıllı İngiliz yazar. (Ç.N.)

Balzac *İnsanlık Komedyası*'nda 19. yüzyılın ilk yarısını ve Fransa'yı kapsayan, yaşanmış gerçeklikten çok onun bir tür aynası niteliğini taşıyan, kendi tarihi, coğrafyası, soyluları ve burjuvazisi, esnafı ve köylüleri, politikacıları ve züppeleri daha da önemlisi kendi yasaları, felsefesi, bilimi bulunan alabildiğine özgün bir roman evreni yarattı.

Yüz otuz yedi eserden oluşan yirmi altı ciltlik devasa yapıtın *Özel Yaşamdan Sahneler* bölümünde yer alan *Tefeci Gobseck*'de, Balzac bu kez bir tefecinin de dahil olduğu bir aile dramını genç avukat Derville'in gözünden anlatıyor.

#kısaklasikler #fransızklasikler #ondokuzuncüyüzyıl #günah #erdem
#açgözlülük #para

Kapak tasarımı: Ali Yılmaz

 can

can yayinlari.com | [f](#) | [B](#) | [t](#) can yayinlari

roman

ISBN 978-978-07-61016-9

9 789750 751059